

@ SAŠA PAVČEK

POD SNEGOM

Dramska balada

(Nominacija za nagrado Slavka Gruma 2007)

Osebe: MILA

MALA, njena hči

MARTIN, med njima

*Kaj je to v tej majhni sredi,
da je ljudem, zaprtim vase,
tako težko drug z drugim?*

1. slika

Mila, Martin

*V gorah,
pozno jeseni,
veter zavija,
sova straži,
šumi so kot
glasba.*

MARTIN Na pomoč!

MILA Kdo je?

MARTIN Pomagajte!

MILA Stran!

MARTIN Ne bojte se, odprite.

MILA Stran, sem rekla.

MARTIN Krvavim!

MILA Pa ne, da je srce?

MARTIN Ne norčujte se, težko stojim.

MILA Pa se sprehodite.

MARTIN Ranjen sem. Odprite, prosim vas!
Ne morem ustaviti krvi.

MILA Če lažete, vam bo še žal.

MARTIN *vstopi*: Hvala.

MILA Cepín?

MARTIN Vedno – za vsak slučaj.

MILA Sem z njim!

MARTIN Prosim?

MILA Dajte mi cepin!

MARTIN Zakaj?

MILA Dajte mi ga.

Martin ji da cepin.

Premor.

MARTIN Nimate luči?

MILA Vas je strah?

MARTIN Ne, ne vidim.

MILA Tudi ni potrebno.
Zakaj ste prišli?

MARTIN Najbrž usoda.

MILA S patetiko kar nehajte,
nimam živcev zanjo.

MARTIN Kolikokrat sem bil tu,
cincal, bi potrkal, ne bi.

MILA Ne nakladajte.
Prižge svečo. No, kje ste ranjeni?

MARTIN Tule.

MILA Rana ni nedolžna. Vi še manj.

MARTIN Danes ob zori sem bil tu,
a nisem zbral poguma,
stekel sem po bližnjici nazaj v dolino,
padel sem.
Vrag, spodrsnilo mi je na slemenu,
kobalil sem se,
najbrž nekam treščil.
Ne vem, ves krvav
sem se znašel spodaj v grapi.

Mila prinese steklenico.

Kaj je to?

MILA Ranocel.

MARTIN Še sreča, da sem sploh zmogel
nazaj do vas, do te hiše,
ki mi je kljub vsemu
še vedno ...

MILA Polila bom.

MARTIN Tako ne morem več živeti.
Au, kaj je to?

MILA Volovski jezik.

MARTIN Peče.
Sit sem obujanja spominov, groze ...

Mila mu čisti rano.

MARTIN Zverinsko! Bo minilo?

MILA Enkrat že.

MARTIN Nimam kam, ljudje se me ogibajo,
Boli! Bo že konec?

MILA Sem šele začela.

MARTIN Nehajte.

MILA: Saj ste me vi prosili.

MARTIN Ne morem več.
Vsi me gledajo, kot da sem zločinec.
Tega ne zdržim.
Zato sem sklenil –
vas bom prosil za odvezo.

MILA Ne boste je dobili!

MARTIN Au, nehajte!

MILA Zavijte nogo. Bolj tesno.
Zakaj ste prišli zdaj, ko je prepozno?
Zakaj ne takrat, ko vas je čakala?

MARTIN Smem?

MILA Zakaj ne takrat?

MARTIN Ta stol je njen?

MILA Trinožnik, ja.
Kaj vse je bil ta stol!
Konjič, kočca, medvedov grad ...

MARTIN *hoče vzeti stol, da si podloži nogo:* Lahko?

MILA Mislite, da bi vam dovolila?

MARTIN Bi, podstavila bi ga.

MILA Jaz, če bi vam dovolila – jaz?

MARTIN Pa saj je vendar njen!

MILA Potem naj čaka nanjo.
Kaj me gledate?
Pride, čeprav sem morala poslušati:
Moje sožalje, sožalje, gospa.
Pa brez pogreba, kako hudo.

MARTIN Tega ne bi smeli.

MILA *Gospa, kako, se je sama?*

MARTIN Kakšni so ljudje!

Hoče dati nogo na stol.

Lahko samo za hip?

Težko zdržim.

MILA In mislite, da bo vesela,
ko pride in najde svoj stol,
umazan od krvi?
Kaj naj ji rečem, kdo je bil?

MARTIN Gospa, vem, da vam je težko,
a saj sami véste, da je ne bo.

MILA Vem in nočem vedeti.

MARTIN Torej smem?

MILA Ne! Kako si drznete!
Pomagali ste ji oditi
in zdaj hočete še vzeti,
kar je samo njeno!

MARTIN Prosim vas, ne obsojajte me več!

MILA Sem torej jaz kriva?
Ste to prišli povedat?

MARTIN Nihče med nama ni nedolžen,
a da bi si nerazumno obesila na hrbet križ?

MILA Zakaj potem ta kazen strašna,
povejte mi, zakaj?

MARTIN Ne vem. Nesreča pač ...
Saj veste, v gorah včasih kdo omahne,
skala trešči, sneg zasuje ...

MILA Ona ni med njimi! Ni!

MARTIN Tudi sam sem upal
enako kot vi.
Vsak večer sem puščal luč,
da se v temi ne bi spotaknila,
odgrinjal posteljo, da bi čimprej legla.
Mešalo se mi je od ene same misli,
ene želje, enega hotenja:
da pride nazaj k meni!
Vsako jutro sem si rekel:
zadnjič! A ko je prišla noč,
se je ponôvil krogotok nesmisla.
Nisem zdržal več,
zato se vračam
na kraj svojega – kot mislite si vi – zločina.
Storite z mano, kar se vam zahoče,
ne bom se branil, ne tajil,
vas ne bom obsodil,
samo ... moram vam povedati,
tako sem sam, strašansko sam.

MILA Ne prenašam moških solz!

MARTIN Rad bi ...

MILA Gabijo se mi.

MARTIN Saj ne jokam, rad ...

MILA Navlaka smrklja!

Premor.

MARTIN Pa če bi našla skupaj kak izhod?
Če bi si priznala, da je bila *nekoč*
in da *zdaj* je ne bo več?
Ne znam, ne morem več čakati,
zmešalo se mi bo.

MILA Za vas je mrtva. Zame še živi!

MARTIN Oba na istem bregu sva, gospa.
Nehajva, predlagam,
nehajva in sediva –

MILA Za isto mizo – nikoli in nikdar!

MARTIN Saj ni razlike – oba sva rana,
obema teče dan enako prazen in ubit.

MILA Vi mislite, da imava isto usodo?
Ne, ni res! Mene je zadela močnejše.

MARTIN Moje bolečine ne morete izmeriti.
Vage ni in ne ravnila,
je pa konica ostra, vodi do srca
in tu kaplja, kaplja že dolgo.
Neprenehoma ...

MILA Jaz upanja ne dam!
Nekoč bo jasno, kje je bila,
kje je zdaj, kako živi.
Ne verjamete? Redkokdaj se motim.

MARTIN Vere vam nihče ne more vzeti.

Premor.

MILA Želela bi vam smrt,
pa vem, da mi bo potlej žal.

MARTIN Da bi se tam onkraj srečal z njo?

MILA Da vas ni sram.

MARTIN: Ne bojte se, ni nevarnosti,
ona je svetnica, jaz preklet!

MILA Zakaj se pravzaprav še trudite?

MARTIN Moški tudi kdaj odrastemo
in se spremenimo.

MILA Se ne bi midva raje poslovila?

MARTIN V tem vremenu težko, tudi če bi želel.

Premor.

Res je, bil sem veteranjak,
a vsej nezrelosti navkljub – *vest*,
taka jedka vest me je razjedala ves čas,
zgrizla je mojo nadutost, trmoglavost!
Sam si ne morem oprostiti,
če mi tudi drugi ne oprosté!
Ona mi ne more.

MILA Smešno. Nekoč sem si želela videti
prav ta prizor:☺
opravičevanje, posipanje s pepelom ...
Danes me je sram: kako sem bila
lahko tako nizkotno maščevalna!
Kaj kar naprej lezete v tisti kot?!

MARTIN Boli me, smem sesti?

Sede.

MARTIN No, pa kljub vsemu sedim nasproti vas.

MILA Če sem poštena: čakala sem na to.

MARTIN Tudi jaz sem čakal.

MILA Ja? In zdaj ste končno tu, pa kaj?
Ste kaj bolj zadovoljni?
V tej vibasti svetlobi ste
le na pol prisotni,
zdi se, da ste in vas ni.

MARTIN Sem. Iz mesa, krvi.

MILA Ni vse kot sanje?

MARTIN Je.

MILA Ni. V njih vas zlahka zmerjam,
z užitkom režem kožo vam z obraza,
vas zvežem, pretebam, cvrem, počasi mučim ...

MARTIN Lepo sanjate.
Tudi sam sem si želel isto:
da bi se na smrt poškodoval,
da bi ranil sebe, da bi ranil vas,
kot ste vi ranili njo.

MILA Kaj sem? Kaj sem jaz?

MARTIN Ne morete po vsem, kar je bilo,
tajiti, da niste od nje zahtevali,
naj me pusti!

MILA Od kod vam to?

MARTIN Za vas sem pač vedno bil nič,
brezdelnež, lažnivec, ženskar,
postavljač, baraba in pijanec.

MILA Drži. V tem vrstnem redu.

MARTIN Rekli ste ji,
da jo z mano čaka samo trpljenje,
revščina in smrt!
In to *smrt* ste ji kot žebelj v srce zabili!
Sama mi je rekla, kako jo to boli.
Kako jo muči prav ta beseda!
Me boste še naprej obtoževali?

MILA Kaj mi bo ves balast besed!
Nimam se za kaj in ne komu opravičevati!
Še molitev ne pomaga, da ne bi trpela.
Najhuje je ponoči, ko njeni laski dišijo,
kot bi bila dojenček ...
Belica pomaga. Tri kapljice.

Črni sen.

A kaj, prekleto, ko ta reč ne traja!

In jo zagledam – vedno vso v solzah,
enako kot tisti dan, ko je odšla.

Zavpila je, zaloputnila
in stekla ...

Zakaj nisem šla za njo?

MARTIN Pomirite se.

MILA Jaz nisem vredna, da sem mati.

MARTIN Pomirite se.

Saj ni prepozno, še je čas
in vi ste v njem!

MILA Jaz v kakšnem – njem? V kakšnem njem,
če smem vprašati vaš filozofski um!

Naj to grozno tuljenje vetra,
ki z vsakim sunkom mi sporoča,
da jo je vzel, da je ne bo več nazaj,
naj to zavijanje, ki edino še *je* okoli mojega telesa,
imenujem – čas?

Ker to, to, kar slišite zdaj, je vse, v čemer sem.

Ta srd vetra, tole, slišite: ječanje vej,
to naricanje narave, pri kateri spi,
to je edini čas in mera zanj,
ni ura, ni tiktakanje sekund, seštevek dni,
le neskončna *praznota*,
ki vedno bolj boli ...

MARTIN Ne jočite. Hotel sem vam reči ...

MILA

Zakaj, za vraga, niste rekli takrat,
ko vas je prosila? Ko je čakala na
en stavek, da bi jo potolažil!
Kje je bila takrat vaša vest?
Molčite! Zdaj je prepozno!
Kako je znala skriti bolečino!
Od nje se učim.
Pod tančico smeha se je rada skrila:
"Zdravo, mami!"
"Zdravo, zdravo," sem ji odvrnila.
Kako si želim, da bi vsaj še enkrat
lahko rekla tako preprosto, tako vsakdanje:
Zdravo, Mala.
Ne, tega ne bom več rekla.
Ne bo usmiljenja! Ničesar več ne bo!
Nikdar je nisem vprašala,
kako je, česa si želi. Nisem.
Sicer pa ni marala mojega mnenja,
ni prenesla mojega sočutja –
čakala je na vašega!
Molčite, sem rekla, prepozno!
Žalost, neznosna žalost, jo je umorila!
Vi ste jo porinili v to žalost!
Ne prekinjajte me!
Na hrbet ste ji naložili svojo bedo,
sami pa ste lahkomišelnost zapravljali
dneve in noči:
vedno sveže zaljubljene deklice,
vedno bolj pijani pogovori
o Smislu, Bogu, Resnici!
Pa ste našli v tem času,
v tem času, kar je ni,
svoj Smisel, svojega Boga?
Imate zdaj svojo Resnico?

MARTIN Moja resnica je v tej prazni dlani.
V teh črtah sem jaz, ste mi, malo
za hec in da bi premagali
zadrego prvega obiska, rekli vi.
Se spomnite?
Mala je stala tamle, sramežljivo zardela,
in vi ste me pogledali ... mi dolgo zrli v oči ...
Ni bilo takrat lepo?

MILA Lepo, lepo.

MARTIN Še znate brati?

MILA Ne gledam več v dlani.

MARTIN Samo še enkrat,
samo malo vrzite oko,
kot ste takrat.
Rad bi, vsaj kot spomin, tako
za hip še enkrat doživel
tisti srečni čas.

Ponudi ji dlan.

Recite mi vzpodbudno besedo,
popotnico, nič več, da zberem moč.
Razumite, jaz moram začeti znova!

MILA A niste vedno kar naprej začenjali?
Ni bil zmeraj kakšen nov izziv? Nov posel,
nov študij, nov poklic, ljubezni vedno sveže?

MARTIN Samo ena pot je bila vredna hoje.
Zdaj hrom stojim in čakam,
vas sprašujem: kam?

MILA *prime njegovo dlan:* Tale vaša dlan ...
Krive črte. Krive.

MARTIN Vrnil sem se zato,
ker sem kriv,
a ne za vse, za vse pač ne!

Premor.

MILA Mala je zaradi vas zelo trpela.

MARTIN Mislite, da ji nisem ničesar dal?

MILA Ste, o, ste! Zlasti ste bili radodarni
s tem, kar ste ji poklanjali ponoči!

MARTIN Ste ljubosumni?

MILA Ta vaša samovšečnost!
Noči, te iste, ki so vam nosile
veselje in opoj,
so njej pustile njih črni del:
obup, zapuščenost, osamljenost.

MARTIN Nisem vedel, da se je tako počutila.

MILA Niste?
Počasi je odteklo upanje, da pride ljubi
s solzami, počasi,
noč za nočjo v bele rjuhe,
počasi ...

MARTIN Da pride ljubi ...
Vem, moral bi drugače,
drugače bi moral živeti,
moral bi malo prej,
samo malo prej spoznati ...

MILA Da?

MARTIN Nič. Zakaj ste ji tako podobni?

MILA Ker sem njena mama.

MARTIN Isti pogled.

MILA Njen otrok pa bi bil podoben vam.

MARTIN Za otroka nisem kriv! Sama se je odločila.

MILA Ni vas bilo.

MARTIN Sama je tako hotela.

MILA Hotela ga je obdržati.

MARTIN Nemogoče!

MILA Mogoče ... mogoče ...

MARTIN Kaj vam je?

MILA Meni? Nič, zakaj?
Nisem je obtoževala, nikdar!
Saj se je meni
v njenih letih zgodilo isto.
Kot da bi njeno telo postalo moje..
V prsih isto gomazenje.

MARTIN Ja?

MILA Vstanite. Bo šlo? Primate se me.

MARTIN Krhki ste. To je imela po vas.

MILA Ta prstanec enako kriv?

MARTIN Pa res.

MILA Se že dani. Vidite tiste smreke?
Tam je izginila.

MARTIN Tamle?

MILA Ja, in potem je stekla v gozd.

MARTIN Rada je tekla.

MILA Ja.

Premor.

MARTIN Če bi vedel, bi bolj pazil nanjo.

MILA Rekli ste ji,
da je ljubezen – smrt!

MARTIN Oh, nisem niti pomislil,
kar tako.
Hotel sem ... malo več strasti.

MILA To imate radi?

MARTIN Kaj se pa vam zdi?

Glasba drsi skozi jutra mladi čas.

2. slika

Mila, Martin

*Nagiba se večer,
v hiši je toplo,
diše posušene trave.*

MILA Pusti me, prosim, samo.

MARTIN Ne morem.

MILA Zakaj ne greš?

MARTIN Ne morem!

MILA Kriva bova oba!

MARTIN Si kriva, ker lahko samo z menoj
govoriš ves čas o njej?
Sem kriv, da vse o njej je tudi meni
tako dragoceno?
Ti si ji dala življenje in zdaj ga oba obujava
s spomini, sva za to kriva?

MILA Vzela sva ji ga.

MARTIN Mala je mrtva.

MILA Martin!

MARTIN Nisva kriva za njeno smrt.
Poslušaj, Mila, samo skupaj
lahko premagava nesrečo.

MILA Ne, jaz ne.

MARTIN Seveda, najlažje
se je potopiti v žalost,
se ne truditi več,
zgubiti voljo do življenja,
ždeti, gniti, goltati belico
in jokati!

MILA Vem, a kaj naj?

MARTIN Te lahko na svetu kdo bolj razume kot te jaz?
Oba sva jo zgubila,
obema je bila enako blizu,
obema je vžgala v srce enak pečat,
nikoli je ne bova nehala ljubiti.
Se nisva že dovolj kaznovala,
se obsodila, osamila, jokala?
Jaz sem res grdo ravnal,
malomarno in nezrelo.
Zakaj mi ne dovoliš, da se spremenim?
Zakaj ne odpustiš?
Tebe sem še najbolj prizadel.
Hčerke nimaš več.
Vem, sliši se grozljivo,
a zame je edina pot:
dovoli, naj bom vsaj v oporo tebi.

MILA Kaj?

MARTIN Naj bom ob tebi, Mila
in s teboj.

MILA Ti nisi pri pravi.

MARTIN Sem, pri pravi sem in pravi zanjo.

MILA Spusti me.

MARTIN Ti si bolj pogumna, kot si misliš!
Bolj si plemenita!
Verjemi mi, tudi najhujši sovražnik
ti ne privošči, da životariš,
brez cilja si, zaprta sama vase,
turobna, bolna, strta.
Si pomislila: nikomur nič ne daješ,
pa je v tebi toliko bogastva!

MILA Pusti me.

MARTIN Nima smisla, Mila, da kličeš
mrtvo hčer nazaj!

MILA Molči!

MARTIN In ti si še tako mlada ...

MILA Si jo imel rad?

MARTIN Rad sem jo imel,
rad zelo, in bil sem zaljubljen ...

Premor.

MARTIN ... v isti pogled,
v isto senco čela,
v skladje neskladnega obraza ...

MILA Nehaj.

MARTIN V isto snov me vleče, v isti rod,
v žensko, ki je zame ena sama,
ena sama,
ki lahko bila bi mati,
ki lahko je njena hči ...

Jo poljubi.

MILA Ta poljub?

MARTIN Zavezuje.

MILA Potem je dar neba?

MARTIN Seveda.

MILA Martin, se ti ne bojiš?

MARTIN Česa bi se bal?

MARTIN *jo vrti igraje, razposajeno, neobrzdano.*

Tvoje srce zame je zaklad,
kar bom vanj dajal,
je temelj, trden most,
popotnica bodočnosti.
Živi, živi, ljuba moja!

Strasten objem.

MILA Kako sem vsa zadihana!
Kako razkuštrana!

MARTIN Lepa si, ko se osipa
s tebe bolečina,
ko odpada teža zla,
ko odteka tvoja žalost,
ko se tvoj napuh topi,
ko levi se tvoja koža,
si lepa, lepa si.

Poljub, objem, nežnost. Premor.

MILA Mižiš?

MARTIN Premišljujem.

MILA O čem?

MARTIN Kdo je pravzaprav bil tvoj ...
Kdo je Malin oče?

MILA Ko je odšel,
sem stisnila srce v pest mesa,
precizno je tiktakalo,
ni bolelo, ni živelo.

MARTIN On te je pustil?

MILA Ko mi je začel trebušček rasti, ja.
Bal se je dotika, bal,
da česa ne bi strl, je dejal.
Zvečer mi je dal pelina, rekoč:
»Pij, da se bo detetu,
ko se rodi,
življenje zdelo sladko!«

Hladno jutro me je prebudilo,
ob meni je ležala vrzel.
Brez pozdrava, brez objema,
v vratih je pustil ključ, denar na mizi,
razumela sem:
to je vse, kar zmorem dati.

MARTIN In si kljub temu ostala tu in ga čakala?

MILA Nikoli se ne bi vrnila v dolino k materi,
sicer pa – tam z otrokom nisem bila dobrodošla.
Čakala sem še dolgo.

Premor.

Moja Mala, kako lepa je bila,
ko se je rodila!
Drobcena.
In ko je začela čebljati –
veselje samo!
Kako hitro je vse šlo ...
Ljubezen njena, prva in zadnja.
In tu, pri tebi,
zgodba se konča in spet začne.

MARTIN In on se ni pojavil več?

MILA In se ne bo.
Nekoč mi je razlagal:
»Korak ni namenjem temu,
da prehiteva nogo;
tla je treba s stopalom negovati,
se jim zahvaliti, da so, saj brez njih
vse pade, zaradi tal vse navpik stoji!«

Zanimivo, ni?

MARTIN Ne vem.

MILA Jaz ga še zmeraj vidim črno-belo.
Mali sem nekaj časa govorila,
da živi neznano kje, da morda pride,
potem sem rekla, da je mrtev.
Mogoče tudi je.

MARTIN Kako si ti še vedno ...

MILA Zmotili ste se, trubadur,
moje srce ni brazgotina.
Tukaj, glej: ena sama jasnina.
Se vidiš?

MARTIN Dušo vidim, sebe ne!

MILA Tu si ti.

Objem. Premor.

MILA Kakšen blažen mir.
Greš?

MARTIN Moram, saj bom kmalu.

*Glasba je kot zvok triangla,
naraščajoče potrkava,
snuje v ritmu nek' prihod.*

3. slika

Mila, Mala

MILA Kaj razbijaš zdaj ponoči!

MALA Mama.

MILA Kaj je to?

MALA Mama.

MILA Kdo je?

MALA Jaz.

MILA Jezus!

MALA Zdravo, mami.

Premor.

MALA Reci mi vsaj dober večer.

MILA Punčka moja.
Zdravo, Mala.

MALA Nisi me pričakovala.

MILA Sem, sem, ves čas.
Malo sem ... spala sem.

MALA Zakaj si pa zaklenila?

MILA Jaz?

MALA Ja, mama, enako kot pred tremi leti.

MILA Zaklenila sem te ven? Takrat?

MALA Si.

MILA Res? Pa se ne spomnim.

MALA Saj.

MILA Po pomoti. Najbrž.

MALA Seveda.

MILA Zakaj se nisi ... Vse ti oprostim!
Samo da si doma.
Tako me je skrbelo.
Veš, ko ...

MALA Ja?

MILA Dolgo ...
Toliko reči ti moram ...

MALA Kaj?

MILA Si lačna?

MALA Ne. Kaj je to, kri?

MILA Kri? Ni. Kako si suha.
Bi malo ...

MALA Ne.

MILA Vse je ostalo, kot si pustila.
Poglej: medved, zajec, mucka ...

MALA Mama, nehaj, smešna si.

MILA Kje si bila ves ta čas?

MALA Imaš mogoče –

MILA Nimam.

MALA Ogledalo?

MILA Ogledalo? Seveda.
Iskala sem te. Čakala.
Iskali smo te vsi,
gorski reševalci, psi ...

MALA *se pogleda v ogledalo:* Kakšna sem ...

MILA ... iskali mesece, potem
so rekli, da ni sledi.
Tako si ...

MALA Ne jokaj, mama.
Tu sem.

MILA Sama si bila v gori?

MALA Pa ti?

MILA Jaz?

MALA Si še vedno sama?

Premor.

Mama?

MILA Nisi žejna? Na.

Ji ponudi vodo s strupom.

MALA Ni voda malo bela?

MILA Ni. Pokrij se, da ti ne bo mrzlo.
Punčka moja drobcena,
tako mi je bilo težko.

MALA *omotično*: Mama, dobro je.
Jutri je nov dan.

Premor.

MILA Samo da si doma, Mala, pri mami.

MILA Zaspi, zaspi, lahko noč. Trdno spi.

Mila sama, zapre vrata v Malino sobo.

Premor.

O, sneg, z jasnega zapadi,
prekrij telo, prekrij lase ...
Naj se vse zasuje,
naj vse zledeni!
Sneg, zameti vse poti,
da ne pride več Martin!

Sneg, daj, stori,
da ne bo nikoli več gazi,
ki bi ga do sem vodila!
Naj se vse zasuje,
naj vse zledeni!
Sneg, padi! Padi!
Prekrij mojo črno vest, prekrij!
Zakrij dušo, zakrij jo in pobeli!
Sneg, padaj, padaj,
padaj!

4. slika

Mila, Martin

Mila v sobi legibno leži, Mila. Martin se vrne.

MARTIN Mila moja,
midva sva dva srečneža! Jajá!

MILA Tihó!

MARTIN Jajá, nimaš pojma, kaj se je zgodilo!

MILA Prišla je.

MARTIN Bogataša sva! Kakšen posel, ej!
Tvoja zelišča – to je zlata jama!

MILA Ni čas za hrup, zaspala je.

MARTIN Kdo?

MILA Moja hči.

MARTIN Ha! Tvoja hči v sobi spi,
jaz sem trezen,
ti pa rosno mlada!

MILA Zgini.

MARTIN Kaj? Gospodarja podiš stran!
S čim sem si to zaslužil?
Samo zate vse dni garam,
zelišča sem, zelišča tja!

MILA Mala je doma! Razumeš?!
Do kraja je izčrpana. Spi.

MARTIN O, ti lisička ti,
novo igrico se greš,
pohotna lepotica!

MILA Nehaj, zblojen si!

MARTIN Zblojen jaz? Nesrečna ženska,
slaba vest ti je pamet zmračila!
Daj, sprost se!
Nisem položil na to, cmok!, presrčkano srce
že tristokrat ti misel zlato:
greh ni, če z mano spiš!
Samo tako sva preživela.
Pa še to: verjemi, Mala bi bila vesela!
Pa še to: tu je rima in vse štima!

MILA Praprot, praprot, préslice ...

MARTIN Kaj si vzela? Si spet goltala belíco?

MILA ... mah, jéglič, pelod, žir!

MARTIN No, pa narahlo priškrnimo dekliške duri.

MILA Ne boš.

MARTIN Naj pokukam, no!
O, prelep prizor!
Nekaj prav nalahno diha.

MILA Diha?

MARTIN Čakaj, pusti me,
naj vidim!

MILA Ne!

MARTIN O! Lepo. Srna!
V mrak si mlado srno položila.

MILA Mah, jeglič, pelod, žir ...

MARTIN Jelen navadno greje se s košuto,
ti pa hočeš, naj grem k srni v vas?
Tvoja želja, meni ukaz!

MILA Praprot, praprot, préslice,
mah, jéglič, pelod, žir!

Mila odide.

MARTIN Pojdi, pojdi, ljuba in naberi,
čimveč naberi, jéglič, préslice in mak,
želod, prstec, žir, kopriva, trn, kristavec ...
Uh, kako se mi vrti!

Glasba z vetrom se vrtinči.

5. slika

Martin, Mala

Mala spi, mrtvega telesa.

MARTIN Jaz nisem tu.
Če sem, je ta deklica drugje.
Drugje si, Mala, iz druge si snovi.
Tako prosojna si ...
Si vestalka? Spomin?
Privid? Utvara?
Je to telo zares?
Kako diši!
In najina ljubezen, ki je pod snegom zledenela,
se res spet tali med nama?
Reci, se?
Sram me bodi!
Ti speča oddaljena nevesta.
Če si resnična ali le privid,
saj je vseeno, samo da si,
čeprav za hip,
samo da si nazaj pri meni!

Glasba: klicanje, ščebetni nočnih ptic.

6. slika

Mila sama.

MILA Gora, če si mi vrnila hčer, vzemi v zameno njega!
Cepin! Kaj dela tu cepin?
Ne, ne krvi, praprot, praprot, preslice!
Oba imam tako strašansko rada.
Rada vaju imam ... praprot, praprot, preslice ...
Gora, gora, vzemi me,
vzemi, kot on spet jemlje njo,
pred mano, v moji hiši!
Ne morem ju poslušati ...
praprot, praprot, preslice,
mah, jéglič, pelod, žir!
Ne prenašam tega gruljenja,
kljunčkanja, drgetanja, šepetanja!
Prostak! Ničvrednež!
Mah, jéglič, pelod, žir!
Praprot, praprot, preslice,
prekleta razuzdanost in pohota!
Grem v noč po ruj strupen,
kačjak, črno zel, strupenjačo, kristavec,
smrtnik, po pasje jagodičje!

Odide. Glasba: volk samotni tuli, gonijo se divje mačke.

7. slika

Martin, Mala

MARTIN *mrmraje*: Lepa si,
ko levi se tvoja koža,
lepa si, lepa si ...

Premor.

... Mala.

Mala se prebuja.

Jaz sem, Mala.

MALA Slabo mi je.

MARTIN Tako si bleda.

MALA Martin? Kaj delaš tu?

MARTIN Pri tebi sem.

MALA Že dolgo?

MARTIN Ja, in še bi te gledal.

MALA Kaj mi je dala?
Kje je mama?

MARTIN Kmalu pride.

MALA Kako si vedel, da sem tu?

MARTIN Nisem. Prišel sem po zelišča.
Nosim jih prodajat v dolino.

MALA Ti?

MARTIN Preživeti je treba.

MALA In ti si kar tu?

MARTIN Ne. Občasno.
Iskal sem te. Povsod, ves čas,
spraševal, čakal.
Našel tvojo mamo v groznem stanju:
ždela je v temi, te čakala, napol blazna ...
Pomagati sem moral. Povej, kako si ti?

MALA Božansko.

MARTIN Čakal sem te ...
Oprosti – tako sem te vesel!
Pisal sem ti pisma,
v reko sem jih dal,
buljil sem v brzice, norec
in se kesal. Žal mi je.
Oprosti mi za vse.
Oprosti, prosim.
Povej že končno,
kje si za vraga bila?
Reci mi.
Te lahko poljubim?

MALA Kaj bi zdaj rad?

MARTIN Vse, vse bi rad!
Povej, ne, ne povej,
če si našla koga.

MALA Našla sem ... očeta.

MARTIN Očeta? Čigavega?

MALA Hvalil se je, da je moj.

MARTIN Resno?
In kakšen je?

MALA Še kar.

MARTIN Kje, kako?

MALA Ko sem zbežala, sem ...
Premišljevala sem,
kako bi bilo, če bi skočila,
da bi me kar odnesel slap?

MARTIN Zakaj?

MALA Nisi me imel rad.

MARTIN Ne, to ni res!
Bil sem zaljubljen vate
in bom vedno, Mala, ti obljubim!

MALA Zakaj si se takrat umaknil, samo ti veš.

MARTIN Grozen sem bil, priznam.

MALA Kar je, je.
Kar je bilo lepega,
ostane, pravijo.

MARTIN Prav imajo.
Daj, da te poljubim.
Oprosti, prosim. Povej.

MALA Kaj bi rad slišal?
Takrat bi morala narediti
samo korak,
pa bi prišlo *tisto*,
kar ne vemo, kaj in kakšno je.
Kot odmev tišine.

MARTIN Smrt?

Premor.

MARTIN Mala, ej?

MALA Kaj je? Saj te vidim.
Vsa prezebla sem tavala,
v megli zagledam starca,
dolgo je bolščal vame,
nato je vprašal, če sem jaz Mila.
Rekla sem: »Ne, Mila je moja mama.«
»A, tako, pa si ji zelo podobna,
najbrž, da si njena hči.
In če si, sem jaz tvoj oče!«
Mislila sem, da me bo na mestu kap!
Mama mi je rekla, da je mrtev!

MARTIN Ja?

MALA Njeno materinstvo je navadna goljufija!

MARTIN Kaj je to v tej majhni sredi,
da je ljudem, zaprtim vase,
tako težko drug z drugim!

MALA Ti pa še zmeraj rad filozofiraš.

MARTIN Ne, sem že tiho, povej.

MALA Oče je ponavljal eno in isto:
»Čas je hip, življenje naše sen, privid.«

MARTIN To podpišem.

MALA »Ko sem odhajal od tvoje matere,« je rekel,
»je bil oster dan,
hodil sem in se obtoževal,
a kljub temu nisem skrenil s poti.
Kar naprej sem rinil,
si dopovedoval, da se moram vrniti,
ker zdaj moja mlada ...«
'Moja mlada', tako je rekel moji mami!
» ... pričakuje. Po drugi plati pa,«
je rekel, tako je dvignil prst,
»sem vedel, da sem jaz,
tak, kot sem, zanjo samó breme.
A glej,« je rekel nekam zaupljivo,
»bolj ko sem se oddaljeval,
bolj ko je postajala hiša,
ki sem jo zapustil – pika,
bolj sem jo ljubil,

bolj po njej sem hrepenel!«
Veš, kako so mu žarela lica!
»Hotel sem se nemudoma
vrniti, tisti hip pa, kot zakleto,
se na naglo je stemnilo,
nad mano je visel grozeč oblak.
Nevihta mi je usodo določila:
nikamor nisem šel! Ostal sem tu.«
Mislila sem si, ta je popolnoma odštekan,
kaj, če je malo nor, a je takoj popravil vtis.
Kako otroško se me je veselil!
Čudne jedi je cmaril, zjutraj ves poskočen:
»Princeska, izvoli čaj, diši po divjem medu!«
Zelišča nabira, jih suši, vse ve.
Melisa uspava, trn poživi,
jeklin otroka zaplodi, volčin splavi.
Kje je mama, da je ni?!

Premor.

Kaj me gledaš, kot da sem mrlič?

MARTIN Jaz? Saj te ne.
Veš, kako sva z mamó trepetala zate!

MALA Si mislim, da zelo.

MARTIN Mama ti je vedno
samo dobro želela.

MALA Ja, pa sem splavila.

MARTIN Tega nisem vedel, kako?

MALA Prav, če tako praviš.
Tako: bolelo je in je šlo s krvjo.

MARTIN O, Mala, tako mi je ...

MALA Hudo? Kako sem te čakala!

MARTIN Ne boš me nikdar več, obljubim.

MALA Mi na kraj pameti ne pade.

MARTIN Spremenila si se, drugačna si.

MALA Ja? Mogoče. Ne prenašam več laži.

MARTIN Jaz pa – rad bi začel znova ...
Nič več laži, prav imaš.
Laž, hja, laž –
ko pomisliš, je najprej samo kepa,
ko izrečeš, je pa že snežak!

MALA Vidiš strelo?

MARTIN Oh, nevihtica bo šla.
Bi se stisnila?

MALA Kje je mama tako dolgo?

MARTIN Nabira. Ne skrbi.
Se ne bi raje stisnila?
Kako si bela ...

Mala odhaja.

MARTIN Ne hodi v takem ven,
si zmešana, nevarno je!

MALA A zanjo je pa sončen dan?

MARTIN Ona se znajde.
Ne pustim te!
Enkrat si se že zgubila,
zdaj te ne dam! Ubogaj me!

MALA Umakni se.

Mala se nasmehne se in odide.

8. slika

Martin

Prejšnji, Martin sam.

MARTIN Trmasta kot njena mati!
Kaj sem lazil na ta hrib,
kot da žensk v dolini ni!
To je kazen. Verjel sem v smrt,
zdaj pa kar naenkrat preveč ljubezni!
Moram dol, tam se vse porazgubi, poleže,
tu je vse preostro, prešpičasto zgoščeno, prekleto!
Dobra misel: zbeži!
Dobra beseda: zbeži!
Dobro dejanje: zbeži!
Bliska se, grmi! Kaj, če me pobere?
Jutri grem. V skednju bom prevedril to grozno noč,
zarana jima pustim pismo,
priznam vse, se opravičim.
Dobra misel: jakna,
beseda: nahrbtnik,
dobro dejanje: šnopc.
Nož. Čevlji. Nogavice.
Kje so nogavice?
Kje so moje nogavice?
Mila, kje so moje nogavice?

9. slika

Martin, Mala, Mila

Martin, nato Mala privleče Milo.

MARTIN Kaj se gresta?

MILA Praprot, praprot, ne, ne grem, ne grem nazaj!

MALA Mama, pojdi noter!

MARTIN Čisto sta premočeni, še to manjka, da zbolita!

MALA Not, sem rekla!

MILA Mah, jeglič, pelod, žir, nogavice, v omari, pelod, žir.

MARTIN Mala, preobleci se!

MILA Kaj te briga? Se zna sama!

MARTIN Mila, kaj ti je?
Se je spet ponovilo?
Kaj si vzela?

MILA Molči.

MARTIN Mila, si kaj našla?
No, pokaži, kaj je v malhi.

MILA Pusti me.
Kako lažeš, kako lažeš!

MALA Kaj?

MARTIN Odkar si šla, ima težave:
norost, tesnoba, panika jo grabi ...
Si spet goltala belico?

MALA Belica, mama?
Premalo močen sedativ.

MILA Jeglič, pelod, žir, angel in svetnica.

MARTIN Pomiri se. Pojdi v posteljo.

MILA V posteljo, nikoli več, v posteljo,
kačjek, smrtnik, pasje jagodičje.

MARTIN Noriš, Mila, spet noriš!

MILA Noriš, noriš, noriš!
Lagal si mi, da je ni,
in jaz sem ti verjela.

MARTIN Prav.
Mila, ne razburjaj se, ti škodi.
Odnesem, ko bo vreme, vse v dolino.
Uf, denarci bodo padali! Boš zadovoljna!

MARTIN *ji hoče dati svoj jopič:* Mala, mokra si, preobleci se!

MILA *Martinu:* Kaj se slačiš? Pusti jo!
Mala, vzemi moje!
Prosim te.
Tri kapljice. Morala si se spočiti.

MALA Zdaj tri kapljice belice,
takrat tri kapljice volčina.

MARTIN Saj res, da ne pozabim. Lahko poslovno?
Samo preverjam: v mestu neka mati
za svojo nosečo hčer išče abortiv,
pa me zanima, Mila,
volčina – ti je še kaj ostalo?

MALA Hvala, mama! Dobro je bolelo.

MILA Mala, bala sem se zate ...

MALA Saj sem rekla hvala.

MILA Mala, odpusti, prosim.

MALA Otroka sem hotela, mama!

MILA Če bi ga res, ne bi ves čas jokala!

MALA Želela sem si ga!

MARTIN Nisem vedel ...

MALA Kako nisi? Si pozabil?
Seveda, rep med noge!
Naj te spomnim?
Rekla sem ti, da sem noseča
in ti si rekel, mlada si,
vse bo dobro, ljubim te, in šel!
Mama te je poiskala, v krčmi, jasno!
In njej si rekel,
kar pač si.

MARTIN Kaj sem rekel?

MALA Oh, ne! Ne bom ponavljala.

MARTIN Kaj sem rekel?

MALA Da otrok ni tvoj.

MARTIN Ni res! Nikoli!
Ona mi je rekla,
da otroka nočeš,
da je med nama vse končano.

MILA Lagala sem.
Za tvoje dobro.

MALA S kakšno pravico?

MILA Mojo. Edino pravico.
Punčka ne more biti dobra mati.

MALA Tako kot ti.

MILA Obvarovati sem te hotela.

MARTIN Pred mano?

MALA Sem ti bila v napoto, ne?

MILA Odpusti, prosim. Jaz sem tebi vse ...

MARTIN Saj ni bil gnilo jajce, da ga vržeš stran!
Moj otrok!
Moje seme, moj ponos,
naslednik mojega rodu – ti, vse to – v smeti!
Mala, veš, zakaj ti vse odpušča?
Samo zato, da bi ti zdaj šla.

MALA Ne še.

MILA Rekel mi je, da ...

MALA Da sem mrtva. Zato si ...

MILA Ne! Verjela sem, da prideš!

MALA Tu sem! Odlično, vse ostane v družini.

MILA Mala, ne veš, kako mi je žal!
Tiho. Praprot ...

MALA Kaj naj s tem? Nagravžna si,
poglej se!
Martinu. In ti nič manj! Gnusita se mi.

MILA Praprot, praprot ...

MARTIN Pa ti? Koga si pa ti ta čas imela?

MALA Kaj te briga.

MARTIN Kdo? Hočem vedeti, kdo!

MILA Praprot, praprot, ne vpij nanjo!

MARTIN Vlačila se je.

MALA Ti mi boš očital?

MARTIN Kaj pa ti veš, kako sem jaz trpel!
Najbolj enostavno jo je podurhati,
meni – tebi – nič!
Iskal sem te, razumeš?!
Iskal! Ti pa – kaj?! Kaj si mislila?
Nič! Samo nase! Samo nase ves čas!
Misliš, da je tukaj kamen?
Čakal sem te! Vsi so rekli: ni je
in je ne bo. Kaj, naj še sam crknem?
Tvoja mati bi skoraj!

MALA prezirljivo molči.

MARTIN Nisem hotel! Nisem kriv!

MALA Ne, jaz sem kriva, da si mojo mamo ...
In zdaj bi se je rad znebil?!

MARTIN Dovolj, če ne, znorim
in ne bo lepo. Prisežem!

MALA Izvržek!

MARTIN Glej ta cepin, ga vidiš – tule – zak!
zabit je v les, a prav tako
lahko ponikne, tudi v meso!

MALA Kar daj!

MILA Martin, ne!

MARTIN Dovolj mi je tega poniževanja!
Jaz nisem vajin hlapec!

MILA No, daj, ubij me!

MARTIN Ne prosi me!

MALA Pezde!

MARTIN Sem! Priznam, pezde sem!
In rekel sem ti vsaj – oprosti,
a princeska, ona – ne, ne! Ona
je prevzvišena, da bi priznala!

MALA Kaj hočeš, da priznam?
Kaj? Sovražim te!

MARTIN Nisi znala povedati, preden si šla?
Kar daj, sovraži me! Sovraži me!
Saj drugega si ne zaslužim.

MALA Pa kaj zdaj jokaš?

MARTIN Jokam, ja! Rad se te imel,
rad imel sem tvojo mamo.

MILA Vzemi mu cepin, Mala.
Daj mi cepin.

Mila vzame cepin.

Dokažem ti, hči moja,
on je zame kos mesa!

MALA Pa dokaži, mama.

Mila ne zmore zamaha.

Ne bi raje kapljice belice?

MILA Tri, vestalka je, vestalka ni, tri.

MARTIN Pogoltni. Pogoltni, sem rekel.

Mila pogoltne pomirjevalo. Premor.

MALA Starši imajo prvo besedo.

Mila molči.

MALA Dobro, bom pa jaz:

MILA Mala, ti boš zdaj zaprla
vrata za mano,
zaklenila in jaz
se ne bom ...

MALA Nikamor. Poslušaj, oče mi je rekel ...

MILA Oče? Tvoj?

MALA V gori sem ga našla.
Rekel je:
»Odšel bom višje,
tam me čaka družba gamsa.
Ta žival pošteno živi,
ne laže, v stenah se ne spleča.
Je, kar je in dokler nesejo kopita.

Skupaj bova našla vrh
Vsegà in Niča.«
Tako.
To sem pravzaprav prišla povedat.

MILA Mrtev?

Mila spusti cepin.

MARTIN Blagor mu.

MALA *vzame cepin:* Blagor.

MILA Videla si ga?

MALA Ja, prosil me je, naj ti rečem hvala.

MILA On?

MALA Rekel je: »Prosim, poljubi jo.«

MILA To je rekel?

MALA O, mama! Obe sva si želeli!
Verjela si, da bo nekoč tako, kajne?
Pa ni! Zaman si na to čakala vse življenje.

MARTIN Daj cepin.

MALA *dvigne cepin:* Mama, to je moja pravljica za lahko noč.
Ne še? Prav.

Spusti roko, v kateri je cepin.

MARTIN Saj sem vedel, nisi bila v gori.

MALA Nisem.

MARTIN Pretentala si me.

MALA Zanimalo me je,
če ti je kaj žal, da nisi oče.

MARTIN Preveč si upaš.

MALA Kje sem bila, kam grem?
Kdo sem? Je vama to važno?
In ta čas, ko me ni bilo,
kaj je? Nič. Vajina ničevost.
Nič sta!

MILA Dovolj, Mala, krivična si!
Ti si moja punčka.
Kaj vse sem morala prestati.
Mala, kako si bila lepa,
ko si se rodila, drobcena, samo veselje!
Verjemi, nisem, pri bogu, zlega ti želela.
Morda boš razumela čez čas.

MALA Čas obrne samo
list na koledarju,
vse ostalo se ne menja:
strasti ostanejo strasti
in kar je v človeško nrav
najgloblje položeno,
se slej ko prej izriše
jasno in z ostrino!

Predihala bom vse,
mama, ne boj se,
moj čas je mlad.
Vdih je bil težak,
izdih je moja sreča.

*Dvigne cepin nad **Milo**.*

MARTIN Ne smeš!

MILA Pusti jo, naj me.

MALA Ne, mama, spet upaš zaman,
ne bom te odrešila.

***Mala** odloži cepin na tla in gre proti vratom.*

MILA Ne upaš si?

MARTIN Bežiš.

MALA Ne, grem.

MILA Zdravo, Mala.

MALA Ne bojta se, ne bom se več vrnila.
Tudi zdaj me ni bilo.
Vse se je vama samo zdelo.

***Mala** odide. Premor. **Martin** pobere cepin.*

MILA *hlastno*: Boš šel za njo?

Martin gleda cepin. Premor.

MILA Greš, Martin?

MARTIN Sneži, kam naj?

Čez čas.

MILA Martin, kaj je rekla?

MARTIN Da je duh.

MILA Kaj pa ti misliš?

MARTIN Da je duh.

Sneg pada, pada.

Konec.